

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

(Pr.) Vitt
Su

HÄMDEN.

HISTORISK SKILDNING FRÅN NÄFTÅGETS TID.

AF

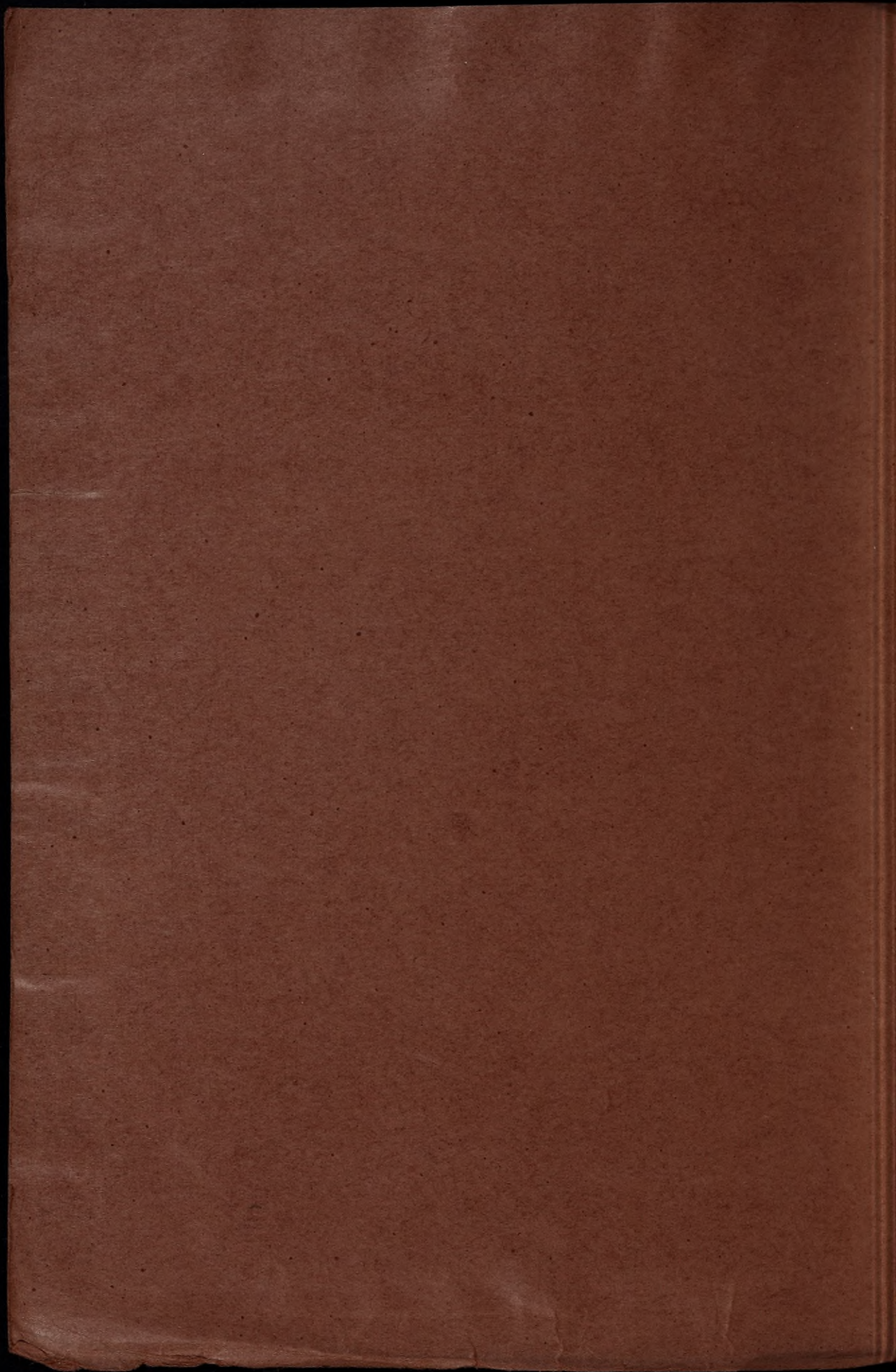
P. A. LINDHOLM.

UNIVERSITETS-
BIBLIOTEKET.
LUND.

STOCKHOLM.

F & G. BEJERS BOKFÖRLAGSAKTIEBOLAG.

(Br.) Vitt.
Su

HÄMDEN.

HISTORISK SKILDNING FRÅN NÄFTÅGETS TID.

AF

P. A. LINDHOLM.

STOCKHOLM.

F & G. BEIJERS BOKFÖRLAGSAKTIEBOLAG.

MALMÖ, 1897.

M. POLHEIMERS BOKTRYCKERI

I.

Det var en vacker sommardag i midten af augusti månad år 1598. Solen stod ännu högt på den leende, azurblå himmelen, luften var mild och icke en vindfläkt krusade den klara vattenspegeln på sjön Runn i det gamla Dalom.

Föga mer än en åttendedels mil söder om denna sjö låg vid tiden för vår berättelse en enstaka gård, kallad Larsbo. Här bodde bonden Larsbo Lasse och hans hustru, samt deras båda barn. Larsbo Lasse var en fattig men ärlig och arbetsam man, som dragit sig fram på sitt magra hemman under både hårda och goda år. Skatterna ökades dock årligen och då fogden, herr Håkan på Dalen, var en orättvis och hård herre, som stundom for fram mot bönderna lika grymt som den sorgligt ryktbare Jösse Eriksson, så hade man af honom ej att vänta något afdrag på de dryga utskylderna, äfven om det stode i hans makt att utverka någon lindring för de fattigare bönderna. Särskildt hade det ofvannämnda året varit fullt af motgångar för Larsbo Lasse, så att ännu en riksdaler och två och en half örtug fattades honom i skatt till fogden. Han hade likväl hoppats kunna

erlägga denna summa till Mickelsmässan, då fogden plögade hålla reststämma med de skattskyldige. Men detta hopp bedrog honom; ty just nu hade fogden anländt med väpnadt följe och kräfde hela skatten.

— Men vi ha ju ännu sex veckor till Mickelsmässan, — vågade Larsbo Lasse invända, när fogden framställt sitt ärende.

— Hvad hör det hit? — frågade fogden snäsig.

— Vi ha alltid haft reststämma då, — svarade Larsbo Lasse i ödmjuk ton; ty han kände herr Håkan för väl för att vilja reta honom till yrede, oaktadt han misstänkte att fogden handlade på detta sätt, endast af kitslighet och hämdlust. Larsbo Lasse hade nemligen ett par veckor förut vittnat emot fogden i en rättegång, som denne då förde med en bonde i Ornäs.

— Tror du, att kungen bryr sig om hvad du och dina likar brukat? — svarade fogden barskt. — När hans nåde behagar fordra skatt, så får du punga ut med den, förstår du.

— Men det är obilligt att taga den sista örtugen af en fattig bonde, som ännu icke bergat sin åker.

— Vore det billigare att taga allt, sedan du inbergat din skörd?

— Visserligen icke, nådige herre, men gammal plägsed brukar dock vördas.

— Ja ha, du och dina grannar hysa mycken vörndnad för gamla plägseder, det kan man nog få se, ty I söken alltid efter tillfälle att skada öfver-

heten; men konungen känner er nog och därför aktar han ej stort edra dumma seder.

— Konung Karl har dock alltid visat sig — —

— Konung Karl? Hvad pratar du för dumheter, bondtupp? afbröt fogden. — Har du kanske afsatt konung Sigismund, du?

— Den döde behöfver icke afrättas, — svarade Larsbo Lasse tvärsäkert, ty han trodde på det i Dalarne vid i fråga varande tid gängse ryktet att konung Sigismund var död.

— Hvem har inbillat dig att konung Sigismund är död?

— Det är ingen inbillning det utan rena sanningen, ty vi ämna icke lyda någon skraddare här i Dalom.

— Vågar du kalla konung Sigismund skraddare, så skall det komma att stå dig dyrt.

— Sigismund är ju död, och nu söken I lura på oss en skraddaregesäll, som lärer vara honom ganska lik*), men vi låta ej så lätt föra oss bakom ljuset och tåla alldeles icke ett sådant regemente, fastän både Erik Sparre och förre ståthållaren herr Jakob Näf nu lära resa omkring och tala vackra ord om den nye kungen.

— Du glömmet att jag är konungens fogde och att jag kan fångsla dig för vanvördigt tal emot öfverheten, — sade herr Håkan med pösande värdighet.

— Nej, det glömmet jag ej; men jag hoppas att hertig Karl skall snart befria oss ifrån dig

*) Ett sådant rykte var verkligen spridt i Dalarne vid denna tid och troddes af de fleste.

och dina likar, — svarade Larsbo Lasse obetänksamt.

— Då lär du få vänta länge, — hånade fogden, ty hertigen är redan fängslad och hans anhängare skola snart få dela hans öde, det kan du lita på.

— Det är lögn.

— Vi få väl se, hvem af oss som är bäst underrättad, sade fogden med samma hånande tonfall som förut. — Tag nu fram skatten och sedan följer du med till Falun för att stånda till svars för dina stora ord.

— Jag har ingen skatt att gifva i dag; men vid Mickelsmässan skall jag lemna alltsammans, svarade bonden med mycket undfallande ton.

— Jaha, lofva rundt det kan du, men hålla dina löften, det låter du bli; men nu tänkar jag i alla fall inte vänta längre, utan låter mina knektar taga en ko af dig för det som brister, sade fogden.

— Jag har inte mer än en ko kvar, — klagade bonden, — de andra ha gått till skatter under de föregående åren.

— Du måtte vara lat som en groda, när du inte kan betala skatt utan sälja dina kreatur, men då du är en sådan drummel, så få vi väl taga din sista ko nu. Sedan får du hemta mjölk i Runn, det kan vara lagom åt en sådan lathund som du.

— Det säger du, din blodsugare, som aldrig arbetat, men stulit af både fattiga och rika, — utropade med vrede och harm den adertonårige sonen i huset, Erik Larsson. — Innan du blef fogde hade vi både penningar och mat så mycket

vi behöfde; men sedan kungen sände dig till vårt plågoris, blef det mindre för hvarje år, skatterna deremot ökades och snart ha vi knappt tak öfver hufvudet. Men likväl tycker du dig icke hafva roffat nog, mer skall det vara, och säger man ett ord mot dig, så hotar du oss med spö och fängelse. Tvi vahle en sådan fogde.

— Tyst, tyst, Erik, varnade fadern.

— Nej, jag kan inte tiga längre, han skall en gång få höra sanningen, den stortjufven. Han tar ju dubbelt så stor skatt som konungen påbjudit och öfverskottet stoppar han i sin egen bottenlösa pung, eller också gömmer han det i sin skattkammare på Dalen. Tror far kanske att han blifvit rik genom ärlighet?

— Nej, nej, det veta vi nog, svarade fadern;

— men säg ingenting Erik, ty det är mycket farligt att tala om huru fogden gör.

Fogden vände sig till sitt följe och sade, i det han visade på Erik:

— Tagen fast den där gaphalsen och gifven honom tio par spö!

— Rören inte vid pojken, om I viljen lefva, svarade Larsbo Lasse i det han fattade en yxa och gick dermed emot fogdens tjenare.

— Ären I sådana krukor, att I låten en enda man skrämman er? utbrast fogden, när han såg några af sina tjenare draga sig tillbaka.

Tre af dem läto dock ej afskräcka sig utan kastade sig öfver Larsbo Lasse och afväpnade honom, innan han hunnit utdela ett enda hugg med sin yxa.

Erik blef derefter gripen och upphängd på en i hast upprest påle samt tilldelad tio par spö till straff för sin talträngdhet. Men den uppretade fogden var icke nöjd med detta, utan lät hemta den fängslades mor och hans sextonåriga syster, den vackra Barbro, för att åse hans afstraffning. Då Barbro började gråta, sade den nedrige fogden att han för hennes skull ville lösgifva både hennes fader och broder, om hon blott ville tacka honom riktigt och kyssa honom för hans ädelmod.

— Gör det icke Barbro, utropade Erik skälfvande af vrede öfver fogdens nedriga begäran.

— Gif honom tio par till! ljöd fogdens lakoniska och grymma svar.

— För Guds barmhertighets skull haf öfverseende med honom och lät honom undslippa med det straff han redan fått, bådo nu Barbro och hennes moder.

— För bort käringen, befallte fogden känslöst.

Knappt hade han uttalat dessa ord, innan ett par knektar grepo hustrun och förde henne in i stugan.

— Nå min vackra Barbro, sade nu fogden i det han vände sig till den unga flickan, — skola vi ge din bror mera stryk eller vill du kyssa mig riktigt vackert?

— Gör det icke, sade Erik när han såg sin syster tveka.

— Slå, röt fogden till profossen.

— Slå mig så mycket du vill; men ingen skall få peka på min syster och kalla henne fogdefrilla, så länge jag lefver, svarade Erik med eftertryck.

— Piska honom tills hans tiger, hväste fogden af raseri.

Profossen lydde befallningen och slog utan att räkna slagen. Erik vred sig af smärta, men teg i det längsta. Slutligen förmådde han dock ej tillbakahålla ett jemmerrop och i nästa ögoblick svimmade han.

Nu var det också slut med Barbros ståndaktighet. Hon föll till fogdens fötter och lofvade att göra hvad helst han af henne fordrade, om han blott ville släppa brodern.

— Du blef således medgörlig till slut, sade fogden hånleende. — Nå, kom då i min famn, min lilla dufva, så få vi väl se huru vi skola göra med din tjurskallige bror sedan.

Rodnande af harm och blygsel gick Barbro att uppfylla den nedrige mannens begäran.

Nu blef Erik äntligen lössläppt, men han låg sanslös på marken en lång stund, innan han orkade röra en enda lem.

— Håll till godo med balsamen, din pratmakare, sade fogden hånande, när Erik återfick medvetandet. — Den är nog helsosam för en sådan ynkrygg som du.

— Jag skall inte glömma den här dagen så länge jag lefver, svarade Erik och knöt händerna i vanmäktig vrede.

— Det vore väl det, sade fogden hånande, — ty då blir du inte så lös i munnen, när vi träffas en annan gång.

— Träffas vi en annan gång, så torde det bli din lott att tiga, ty vi ha snart sett och hört nog om dig och din framfart här i orten, svarade Erik.

— Dalamännen hafva icke någonsin låtit leka med sig allt för länge innan de hämnats; de kunna nog träffa äfven dig en vacker dag.

— Jag är inte riktigt rädd för dem ändå, svarade fogden, — ty kungen kan tukta mäktigare folk än de dumma dalkarlarne, som i sin högfärd tro sig kunna trotsa hans påbud och befallningar. Men glömmen icke, att hans nåde Sigismund är gamle kung Göstas sonson och att han förmår straffa de uppstudsige lika strängt som han!

— Att han är gamle kung Göstas sonson lærer icke kunna förnekas, inföll nu Larsbo Lasse, — men honom liknar han dock inte mer än en kyckling liknar en örn. Kung Gösta var kung hela dagen, äfven då han var sträng, men Sigismund har ju aldrig varit någon kung mer än till namnet, och därför tackar jag och alla rättsinte dalamän vår Herre, som i hans ställe gifvit oss den hurtige hertig Karl till regent.

— Att disputera med dessa tjurskallar tjenar till ingenting, svarade fogden förargad, — ty hvad de en gång fått i sitt hufvud, kan inte sjelfva fan få därifrån. Tagen därför kon ur fähuset, mina män, och låten oss gå härifrån. Lasse följer naturligtvis med till Falun, för att se om hertig Karl är kung, ty Barbro bad ej för honom i tid.

Ett par minuter härefter lemnade fogden och hans följe gården med husbonden och sista kon i släptåg.

— Mor, jag skall hämnas det här, sade Erik när tåget försvann i en krökning af vägen.

II.

Innan vi gå vidare i vår berättelse, vilja vi med läsarens benägna tillåtelse lemna några historiska upplysningar från den i fråga varande tiden, på det att hvar och en måtte kunna förstå de följande händelserna.

Under konung Johan III:s tid hade en man af skottsk härkomst vid namn Jakob Näf blifvit satt till ståthållare öfver Vestmanland och Dalarne. Han hade dock icke lyckats vinna folkets tillgifvenhet. När nu oenighet utbröt emellan konung Sigismund och dennes farbroder hertig Karl, hvilken senare räknade många ifriga anhängare bland dalamännen, tog Jakob Näf sig år 1596 det orådet före att resa upp till Dalarne för att uppvigla dalallmogen emot hertigen. Såsom man kunnat vänta lyckades detta hans förslag ej bättre, än att Näf, efter att hafva hållit tal till bönderna i Leksand, fann det rådligast att fly tillbaka till Vesterås, hvarefter han under de två följande åren aldrig reste upp i Dalarne. Emellertid hade den bekante Erik Sparre blifvit utnämnd till ståthållare och lagman i Dalom och under första året vunnit rätt mycken tillgifvenhet af dalamännen. Då desse likväl funno att han förde ett så öfverdådigt lefnadssätt, att icke ens konungen vid denna tid utvecklade större lyx vid sitt hof än han, så blefvo dalkarlarne snart lika förbittrade mot honom som de varit mot Näf. Härtill bidrog väl också i sin

mån Sparres oenighet med den allmänt afhållne hertigen.

År 1598 lät Jakob Näf af konung Sigismunds sändebud förmå sig att resa upp till Dalarne för att söka omyända dalkarlarne. För detta ändamål fick han taga med sig ett af konungen under-tecknadtt bref, däri alla hertigens anhängare hotades att dömas fridlösa i hela Sveriges rike, om de ej ville blifva konungens trogne undersåtar. Bönderna blefvo mycket häpné, när de fingo höra dessa tidender, och visste i början ej hvad de borde företaga sig. Jakob Näf lät nu samman-kalla tolf sändemän från hvarje socken i landskapet att möta honom på Tuna hed, der han ytterligare ämnade tala till dem.

Dessa händelser hade inträffat vid samma tid, då fogden Håkan gjorde sitt här ofvan skildrade besök i Larsbo.

III.

Nära en vecka hade förflutit sedan fogden lemnade Larsbo. Erik hade under tiden tillfrisknat, så att han endera dagen ämnade resa till Falun för att efterhöra hvad det blifvit af hans fader. Det var nu afton och den lilla familjen var samlad i stugan. Vid fönstret satt Barbro och såg ut åt Ornäsvägen till, liksom väntade hon att någon skulle komma från det hållet. Plötsligt

spratt hon till och en fin rodnad steg upp på hennes kind.

— Kommer Petter från Ornäs hit? frågade Erik, som redan märkt systemens rörelse.

— Ja, det ser så ut, svarade Barbro och rodnade ännu mer, så att hon nu var röd i ansigtet som en nyutslagen ros.

— Ser så ut, sade Erik skämtande, — du måtte väl känna honom, kan jag tro.

— Du pratar så mycket tok du, Erik, genmälte Barbro. — Huru kan jag veta, om han tänker sig hit eller åt något annat håll?

— Nej, det kan man ju inte begära, fortfor brodern i samma ton, — men vi få väl tro, att han kommer hit ändå.

Knappt hade han sagt detta, innan steg hördes i förstugan och i nästa ögonblick inträdde en ung och ovanligt ståtlig dalkarlsdräng i stugan.

— Guds fred härinne, helsade han.

— Gud signe, svarade husmodern, hvarefter hon uppmanade den inträdande att stiga fram och sätta sig, medan han förtäljde de nyheter, som spordes, i bygden.

— Tack mor Greta, svarade Petter i det han satte sig på en vid väggen stående bänk. — Onda tidender höras från alla håll. Far reste, som I veten till Tuna för att samtala med den räfven herr Jakob Näf; men denne vill inte höra talas om några underhandlingar, utan hotar att sträffa oss alla till lifvet, därför att vi ej vilja tro på hans lögner. Men det spordes snart att Näf och hans följe ämnade göra rent hus här i Dalom; ty en af sändemännen fann dem sysselsatte med att

stöpa kulor, och då han frågade hvartill desse skulle användas, svarade Näf öfvermodigt, att han skulle stoppa dem i dalkarlarne, när det blefve lämplig tid. När sändemännen hörde detta och dessutom fingo veta, att Näf väntade på 1,300 knektar, som han lemnat vid Brunbäcks färja, så förstodo de att hans hotelser nog voro allvarligt menade. Derför beslöto de att försvara sig. De sände för den skull en man till hvarje socken att kalla folket till vapen. Far kom hem för omkring fem timmar sedan och nu är jag redan här.

— Gud bevare oss från att se fienden inom vårt eget landamäre, utbrast mor Greta andäktigt.

— Vi skola nog köra bort honom, svarade Petter förtröstansfullt. — Gå vi man ur huse, så blir det inte så lätt att besegra oss med polska skraddaregesäller.

— Så tänker jag med, inföll Erik. — Innan Näf hunnit kalla till sig sina knektar, så ha vi dräpt honom och hela hans följe.

— Det samma sade far också, svarade Petter. — Rusta dig i ordning genast, ty i morgon bär det af till fogden.

— Det är bra. Då få vi väl hjälpa far ur fängelset också, sade Erik.

— Hvad säger du? utropade Petter förvånad, ty nyheten om Larsbo Lasses fängslande hade ännu ej hunnit till Ornäs. — Hvem har satt honom i fängelse?

— Fogden naturligtvis, svarade Erik. — Den blodsugaren kom hit för att hemta skatten och då far inte hade allt hvad herr Håkan fordrade, så lät denne sina drängar fångsla far och ge mig spö

för att jag inte teg. Men han var inte nöjd ändå må du tro.

Petters ögon vändes ovilkorligt till Barbro, som rodnande nedslog sina.

— Hvad menar du? frågade han.

— Jo, han tog vår sista ko, och så hade han väl slagit i hjäl mig, om inte Barbro gifvit med sig och låtit honom få — —

— Hvad! utropade Petter i det han sprang upp från bänken och knöt händerna af vrede. — Vågade den skurken röra vid dig också, Barbro?

Flickan svarade ej utan brast ut i gråt.

— Han svor på att slå mig tills hon ville ge honom en kyss, och då jag fått 33 par kunde hon ej neka längre, ty jag svimmade, svarade Erik.

— Ack, en sådan skurk, sade Petter och gick fram till Barbro; — men vi få tacka Gud att det inte var ännu värre, ty af den der kan man ju vänta hvad som helst. Gråt inte du, ty han skall dyrt få plikta för det här.

— Det har också jag lofvat honom, och du kan lita på att jag håller ord, svarade Erik.

Efter detta samtal började Erik rusta sig till aftåget, medan Barbro och Petter samtalade i hviskande ton vid fönstret.

Vid midnattstiden förklarade Erik, att han nu vore färdig till uppbrott. Petter sade några ord till afsked, hvarefter de båda männen begåfvo sig af. Barbro följde dem till gårdsgrinden och bad dem att icke i otid kasta sig i faran. Erik log åt hennes bekymmer, men Petter kysste henne och skyndade sedan bort tillika med hennes broder.

IV.

Vid fyratiden på morgonen kommo Petter och Erik till Ornäs, der det nu rådde en utomordentlig rörelse, ty en stor bondehär hade anländt från de närmast belägna socknarna och lägrat sig i denna by för att invänta förstärkning. Gårdarne voro redan fyllda med arborst- och spjutbeväpnade män och nya skaror anlände hvarje minut. Dessa slogo sig ned utom byn och upptände riktiga lägereldar, så att man kunde hafva trott sig lefva midt i brinnande krig. Sång och skråll ljud om hyrt annat vid lägereldarne, ölet rann i strömmar så länge något fanns att tillgå, och när det tog slut, ville man ej längre stanna der. Bondehären uppgick nu till öfver 6,000 man. Denna oordnade hop kunde naturligtvis ingenting uträtta så länge den saknade en skicklig ledare. Detta insågo de mera betänksamme, och nu föreslogo de att man skulle välja en anförare, innan man företoge något annat. Några ville ej höra talas om detta, men de fleste ville ha en anförare. Härtill utsågs efter någon tvist en gammal kapten, som varit med i gamle kung Göstas dagar och var känd såsom en oförsonlig fiende till både fogden och ståthållaren. Till sin närmaste man utsåg denne Petter i Ornäs, hvilken var känd såsom en ovanligt hurtig yngling. Erik fick deremot intet befälhafvareskap, emedan han var allt för ung.

Med den manstarka hopen begaf sig härefter anföraren, hvilkens namn var Matts Göransson, till Dalen för att straffa fogden Håkon för hans orättvisor och rofferier. Ett rykte hade dessutom förkunnat att lagmannen Erik Sparre vore gömd i fogdens gård, och då denne herre var lika mycket hatad som fogden sjelf, så hoppades bönderna nu få tillfälle slå två flugor i en smäll, genom att hämnas på både den ene och den andre.

Herr Håkan blef emellertid genom ilbud från Falun underrättad om böndernas förehafvande. Han lät därför nedbära alla sina skatter i en hvälf d stenkällare; hvarefter han sjelf sprang till skogen och gömde sig bakom en stor sten, nära intill den väg, hvarpå upprorsmännen framtågade. Han hade ej legat der många minuter, inna han hörde hopen nalkas och i nästa ögonblick kunde han tydligt urskilja rösterna, som sjöngo en om honom sjelf diktad visa så lydande:

De dalamän tåga den vägen fram
 I sommartid,
 Att straffa den fogde, som gjorde dem skam,
 Herr Håkan på Dalen.

Hos adlige herrar han lära fick
 I sommartid,
 Att bönder förakta och bondeskick,
 Herr Håkan på Dalen.

När derfor till fogde han utnämnd blef
 I sommartid,
 Åt bonden han ökade gärder skref,
 Herr Håkan på Dalen.

Och när man redt åkern med hacka och plog
 I sommartid,
 De gyllene skördar om hösten tog,
 Herr Håkan på Dalen.

Som skatt tog han pengar och kannor och krus
 I sommartid,
 Den sådant ej egde han drefs utur hus,
 Herr Håkan på Dalen.

Och bonden vid pålen han binda lät,
 I sommartid
 Och skrattade sedan när hustrun grät,
 Herr Håkan på Dalen.

Och såg han vid gården en dägelig mö,
 I sommartid,
 Han skändade henne, se'n fadern fått spö,
 Herr Håkan på Dalen.

— Men nu skall han också få betala för allt det der, utbrast Erik från Larsbo och tog fram en jernbeslagen pil. — Innan kvällen skall den här pilen sitta i den skurkens hjerta.

— Den här skall göra honom sällskap, sade en annan.

— Får jag bara tag i fogden, så klyfver jag hans tjufskalle, inföll en tredje. — Men den räfven håller sig kanske undan.

— Vi skola nog söka upp honom, hvart han än har krupit, försäkrade en fjerde.

Håkan kunde häraf förstå att det med visshet gälde hans lif, om han vågade framträda och visa sig för någon af bönderna. Han låg därför kvar på samma ställe till dess bondehären återvände från

Dalen, der man naturligtvis ingenting funnit. Han tordes likväl icke återvända till sin gård, ty han fruktade att bönderna der skulle hafva utsatt vakter för att gripa honom, när han återvände. Vid kvällens inbrott smög han för den skull in till Falun till en af sina vänner, en bergsman vid namn Sverker Gudmundsson, för att af denne anhålla om hjälp och skydd.

Staden var nu förvandlad till ett fältläger, men Håkan gick dock fram till vännens gård utan att af någon blifva anhållen. När han inträdt der och helsat, sade han: — Det är en fast bedröflig tid, som vi nu lefva uti, min bäste Sverker.

— Ja, bönderna låta ej befalla sig längre, svarade Sverker med en betydelsefull blinkning, som dock tycktes undgå fogdens uppmärksamhet.

— De äro förryckte och rasande, sade han därför, — de vilja taga lifvet af mig, fastän jag intet ondt har gjort dem. Om jag i dag stannat på min gård, så hade jag varit död nu, ty de svuro att dräpa mig så snart de finge tag i mig.

— Då är du icke säker i mitt hus, svarade Sverker.

— Jag fruktar det samma, och därför är det min önskan att du låter sätta mig i häktelse här i Falun.

— Hvertill skulle det tjena?

— Jo, när bönderna få veta, att jag blifvit fängslad, skola de utan tvifvel lemna mig i fred och aftåga till Tuna hed, och sedan blir det väl bra, ty när de rest, kan du släppa mig lös och då skola de minsann få plikta för det här spek-

taklet, så att de komma att minnas det både länge och väl, det kunna de lita på.

— Och du kan lita på att jag inte släpper dig så lätt, sedan jag en gång fått dig i mina händer, inföll nu Erik från Larsbo, hvilken jemte en annan dalkarl legat gömd i rummet och nu rusade fram och fattade fogden om lifvet för att hindra honom att rymma.

Håkan blef visserligen en smula häpen öfver denna öfverrumpling; men han var en listig herre och lät därför icke bringa sig alldeles ur fattningen.

— Gode män, sade han därför med inställsam ton, — I tagen eder ett farligt oråd före, då I vågen lägga hand på konungens fogde; ty kungen är en mäktig herre och kommer snarligen att hålla sträng räfst med de upproriske. Släppen mig därför, så vill jag fälla ett godt ord för eder inför hans nåde konung Sigismund.

— Mig lurar du inte så lätt din räf, svarade Erik. — Ännu svider min rygg af de slag du gaf mig i Larsbo; men nu skall du få dubbelt igen, din blodhund; ty jag är inte rädd för din kung nu, när vi ha hertigen på vår sida.

— Du talar som en dåre, min vän; men det här är förlåtligt, då vuxne män äro lika dåraktige som du, sade fogden. — Jag vill dock säga dig huru det står till med hertigen, det är nämligen så att ingen utom Gud sjelf hjälper honom nu.

— Om Gud sjelf hjälper honom så är hans sak rättvis och då vilja också vi stå vid hans sida, men dig och dina gelikar skola vi behandla

såsom I hafven förtjenat, svarade Erik och gaf dervid fogden ett slag på munnen. —

— Du såg detta Sverker, ropade fogden, — och du kan vittna huru denna unga glop vågat behandla mig.

— Ha, ha, ha, svarade Erik, — vågar Sverker säga ett ord, så skola vi straffa honom på samma sätt som vi komma att göra med dig.

— Du kan snart komma i samma fängelse som din far, sade Håkan.

— Nej, det blir du som får byta med honom, det kan du lita på, svarade Erik, hvarefter han med kamratens hjälp band fogdens händer och förde honom ut till de andre dalamännen.

När dessa fingo se sin bittra fiende fången, upphofvo de ett glädjeskri, som gaf gensvar ifrån de omkringliggande bergen. Somliga ville utan vidare ceremonier döda honom, men de fleste ansågo det klokare att först låta anföraren framställa några frågor till honom, på hvilka man fordrade svar. Då detta ej kunde ske genast, emedan anföraren uppehöll sig i prestgården, förde man fogden till fängelset och insatte honom der i stället för Larsbo Lasse, som nu utsläpptes.

Efter en och en half timmes väntan blef fogden förd ut igen för att besvara de frågor, som anföraren komme att till honom framställa. Bondehären bildade en rundel omkring den plats, der förhöret anställdes.

När rymde Sparren ifrån Dalen? ljöd anförarens första fråga.

— Det vet jag icke, svarade fogden. — Har han varit der, så lär han nog finnas der ännu.

— Säg oss då hvar du gömt honom?

— Det kan jag icke.

— Då taga vi fram tumskrufvar och sätta dem på dig.

— Det tjenar till ingenting.

— Vi få väl se det.

— Huru viljen I att jag skall besvara eder fråga, då jag ej sett Sparren på mer än ett års tid?

— Hm, hm! Nå, har du inte heller sett till konungens senaste bref, hvori alla hertigens anhängare hotas med landsförvisning?

— Jo, det har jag både sett och läst.

— Hvem har skrifvit det?

— Det vet jag inte; men konungen har tecknat sitt namn derunder, så det bör vara äkta.

— Han ljuger den skurken, skreko flera röster ur hopen.

— Nej, det är sanning, så visst jag är en ärlig man, svarade fogden.

— Tron I att han är en ärlig man? ropade Erik.

— Nej, nej, skralade de närmast stående.

— Huru många tunnor guld har du stulit af bönderna? hojtade en bonde.

— Jag har endast utkräft de skatter, som konungen och rikets ständer i nåder pålagt eder, svarade fogden.

— Han ljuger, den skojaren, ropade några. — Skicka honom till hertigen, så få vi höra om han inte tagit dubbelt så höga skatter — —

— Nej, nej, afbröt Erik; — kommer han till hertigen så skall han kanske med fagra ord

och lögner prata sig fri från galgen, och det vore synd.

— Erik Larsson talar klokt, instämde flera.

— Man bör inte låta kronotjufven komma undan med lifvet.

— Rätt så ja, häng den kanaljen utan dom och ransakning, det har han länge sedan förtjenat skreko andra.

— Han bör först ha igen de 33 par spö, som han gaf mig, ropade Erik.

— Han skall nog få det och mer till, påstodo andra.

När Håkan hörde med hvilken bitterhet bönderna talade om honom, började han bedja att de för Guds barmhertighets skull måtte sända honom till hertigen.

— Låten icke bedraga eder af hans fagra ord, varnade några, — en sådan blodhund bör icke få lefva längre.

Sorlet och oväsendet tilltog med hvarje minut och slutligen syntes man vara färdig att utan krus afretta den hatade fogden. Denne förstod nu att ingen skulle kunna hjälpa honom ur de uppretade böndernas våld. Han bad därför att de skulle låta honom få samtala med en prest och anamma nattvarden.

— Nattvarden bör ej gifves åt tjufvar och be- dragare, svarade några. — Den som lefvat af böndernas svett, bör dö som en hund.

— Redlige män, inföll nu Petter i Ornäs; varen icke oförsonliga! Herr Håkan har visserligen varit en orättrådig man och farit fram som en blodsugare i våra bygder; men för dessa ogernin-

gar skall han snart svara inför den högste domaren. Vi ha ingen rättighet att döma honom till evig förtappelse, därför böra vi låta kalla en prest som bereder honom till döden.

— Rätt taladt, svarade anföraren. — Kalla strax hit presten.

Några knotade öfver denna utgång, men de fleste läto sig nöja dermed.

Fogden sjöng nu tvenne psalmer och bönderna läto honom vara ostörd. Han tycktes åter börja hoppas att få lefva; men när presten anlände och med honom herr Hakons hustru och två söner, då svek modet den fångne, och med förtviflans ångest utbrast han gråtande:

— Ve, ve, ve mig olycklige! Skola dessa oskyldige dödas? Ve eder dalamän, som dräpen de faderlöse. Hafven förbarmande med oss, om I viljen att Gud skall vara eder nådig på domens dag.

— Hade du förbarmande med mig och far, då du kom till Larsbo att utkräfva skatt, inföll nu Erik. — Lofvade du inte för två timmar sedan, att vi dyrt skulle få betala det här, när du komme lös?

— Gud har också straffat mig som du ser, och han kan en dag nå äfven dig, svarade fogden.

Sedan herr Håkan med hög röst aflagt sin syndabekännelse fick han af presten emottaga nådemedlet. Han sporde derefter, hvarför hans hustru ej fick mottaga nattvarden på samma gång som han.

— Hon skall ju icke dö, svarade presten.

— Icke barnen heller?

— Nej.

Då vände sig fogden till bönderna.

— Hvarför hafven I kallat dessa att bevittna detta sorgliga skådespel? frågade han.

— Hvarför tvingade du min mor och syster att åse huru du lät misshandla mig? frågade Erik tillbaka.

— Hämd således, fortfor fogden. — Nåväl, jag har ej förtjenat bättre, ty jag glömde att det finnes en Gud, som kan straffa oss för all vår orättfärdighet.

Härefter vände han sig till sin hustru och talade länge med henne, samt förmanade henne att kristligen uppfostra deras söner, så att de icke en dag måtte komma i sådan vända som deras fader nu råkat uti. Slutligen bad han dalkarlarne skjuta på honom med bössor och icke med pilar eller skäktor.

Några bland bönderna kände sig rörde af hans ångestfulla beteende, men de fleste tyckte att han dröjde för länge med sin dödsberedelse. Han sade då ännu en gång ett kort farväl till de sina, hvar efter han uppställdes vid en vägg för att skjutas. Med sammanknäpta händer och mot höjden lyftad blick började han läsa en bön för sig sjelf och sina fiender. Han hade dock ej sagt många ord innan tre kulor och en pil, den senare afskjuten af Erik, genomborrade hans bröst.

Utan att vårda sig om den döde begaf sig härefter bondehären till Dalen för att plundra. I början såg det likväl ut som om bytet ej skulle blifva särdeles rikt, ty man hittade endast några

silfver- och kopparmynt samt mat och drickesvaror. Förargade öfver sin missräkning ämnade några af bönderna tända eld på fogdegården, men de afstodo derifrån då Erik kom inrusande och förkunnade att man nu upptäckt den källare, der fogden gömt sina skatter.

Med ett jubelskri störtade skaran ut. Källardörren inslogs med en bjälke, Erik och Petter kröpo in och började undersöka de fjärdingar och kaggar, som funnos der. De öppnade ej mer än två af dem, och när dessa innehöllo penningar, stoppade de fickorna fulla, hvarefter de rullade ut alla fjärdingar och kaggar, som funnos i källaren. Då den roflystna mängden, som stod utanför, fick se guld och silfver, ville hvar och en roffa åt sig så mycket som möjligt. Förgäfves uppmanade anföraren till lugn. Förgäfves erbjöd han sig att rättvist fördela den funna skatten mellan alla — med hugg och slag banade man sig väg till guldhögarna, och snart var hopen invecklad i ett vildt slagsmål. Ingen brydde sig om anförarens rop och uppmaning att hålla frid och sämja. Slutligen nödgades han lemna platsen och låta de roflystne dela bäst de ville och kunde. Erik och Peter kommo med knapp nöd undan med lifvet; deras penningar togos åter af starkare händer. Larsbo Lasse hade emellertid haft bättre tur. Han kom undan med nära ett hundra femtio riksdaler, hvilket vid den tiden var en ganska stor summa. Omkring tio dalkarlar hade under tumultet fått sätta lifvet till; många voro dessutom svårt sårade.

Sedan slagsmålet afstannat sökte anföraren samla sina skaror för att med dem aftåga till Tuna hed; men nu inlopp underrättelse derifrån att Jakob Näf och hans fleste följeslagare blifvit dödade och de andra tillfångatagna af dalamännen. Man hade således för tillfället ej mer att göra, utan återvände hvar och en till sitt, de fleste ganska belätne med sitt fullgjorda värf.

Att Petter följde med Erik och dennes fader till Larsbo och att de der blefvo hjertligt välkomnade torde knappt behöfva tilläggas.

Ett år efter de ofvan skildrade händelserna firade Petter sitt bröllop med Barbro, som just genom herr Håkans död och den derpå följande plundringen af hans egendom blifvit en rätt förnögen flicka. Erik hade nemligen gått såsom frivillig till hertigens här och stupat i slaget vid Stångebro, så att Barbro ensam fick ärfva sina föräldrar.

